

ד"ה שאין. הגהות אשרי כתובות ז. מרדכי שם קלב. שו"ע, אה"ע סב ט הגה. בה"ט שם ג. ועיין כתובות סו ב מעשה דריב"ז. ואף היו מקומות שלא נהגו כן וסברו שהקידושין עצמם הם הפסקה מספקת [בקושטא] (כנה"ג הגה"ט אה"ע ס"ב ס"ק יז). וגם היו מנהגים שלא לקרוא את הכתובה כלל (המהרי"ל, הלכות נישואין. וכן מנהג מצרים כמוכא בספר נהר מצרים).

לכן, כיוון שמטרת הקריאה היא ליצור הפסקה, אין שום הבדל באיזו שפה נאמרת. וכבר היו מקומות שנהגו לקרוא את הכתובה בתרגום כגון לונדון (כתר שם טוב, לרבי שם טוב גאגין, רב הקהילה הספרדית באנגליה). ולא עוד אלא שלפי זה, די בקריאת תמצית הכתובה, כדי לא להלאות את השומעים בדקדוקי דקדוקים הלכתיים שאינם מבינים.

ה. אמנם בארצות הברית, נמנעים הרבנים מהשינוי הכי קטן בכיוון זה, כי אימת הרפורמים והקונסרבטיבים מוטלת עליהם, שכבר הרסו לעלות אל הקודש לעקור לגמרי נוסח הכתובה. אבל בארצנו הקדושה, ידינו רמה, ואין לנו לחשוש מפני לעז הרפורמיות. ולא עוד אלא שנוסח הכתובה מוכיח שאנו אמונים על ברכי חז"ל. מכל מקום, אני תמיד מקדים ומכריז: "קריאת תמצית תרגום הכתובה", שלא ליתן פתחון פה כלל וכלל, למען ידעו "שיותר ממה שקראתי לפניכם כתוב כאן" (משנה יומא ז א).

ו. ואם הדבר מותר, מכיוון שיש חילול השם בזה שהנוכחים מפספסים בזמן קריאת הכתובה, מצווה רבה יש לקרוא אותה בקיצור ובעברית, למען יטו אוזנם ולבם לתוכן הנעלה שרצוף בה. ז. עד כאן בירור הדברים מצד המקורות וההיגיון. בעניין פסק ההלכה למעשה, שמעתי אומרים שהגאון הרב אונטרמן, הרב הראשי לישראל, הסכים לסידור זה של חתימה בארמית וקריאה בעברית. וכן שמעתי אומרים שכך נוהגים כמה רבנים בארץ, כגון הרב פירר מניר גלים, הרב אביעד משפיר ועוד. וכן שמעתי אומרים שכך נהג הרב בר שאול ברחובות. וראיתי שכך נוהג הרה"ג הרב חיים דרוקמן שקרא תמצית בעברית. וגם שאלתי את רבנו הרב צבי יהודה, והסכים לזה.

תוספת למהדורה המתוקנת

ובימינו, שרבו נטיות הדומות לרפורמיות גם בציבור ירא שמים בארצנו, יש להימנע.

תכת. שושבינים שאינם זוג נשוי

שאלה: פעמים רבות נשאלה השאלה אם ה"שושבינים" שמולכים את החתן והכלה לחופה, חייבים להיות זוג נשוי?

תשובה: המנהג הוא שיהיו זוג נשוי, ולא עוד אלא נשוי בזיווג ראשון, והטעם הוא לסימן טוב. מכל מקום אם רצון ההורים הוא ללוות את בניהם בכל זאת, אין להקפיד בדבר, ולגרום להם צער, חס ושלום. ואלו המקורות לדבר. ב'הגהות עזר מקודש' כתב: "שמעתי שלא יהיה שושבין זיווג שני. כן אומרים הבריות ואולי הטעם. וכעת איני יודע" (שו"ע אה"ע ס"ח). אם-כן הוא מביא טעם (עיין שם) אבל בעצמו מסיים שטעם זה אינו ברור לו, ושאנו יודע הטעם (ועיין בלבושי מרדכי ח"ד ס' כב).

תשובה: מסופר בגמרא (ברכות לא) על חתונה שהשמחה עברה מעל הגבול הנכון, קם חכם אחד ושבר כוס יקרה מאוד וכך הצליח להעציב את האנשים. וב'שולחן ערוך' מוזכר מנהג לשבור כוס זכר לחורבן בית-מקדשנו (תקס ב הגה), ולכן אנו שרים פסוק זה כדי להעלות את ירושלים על ראש שמחתנו. ומה שאנשים אומרים מזל טוב, אין זה מפני שבירת הכוס, אלא איחולים לחתן ולכלה (ועיין טעמי מנהגים ס' תתקעו וס' תתקנה).

תכו. טבעת נישואים

שאלה: האם ישנו מנהג ישראל שאיש נשוי יענוד טבעת?

תשובה: לא מצאתי שמוזכר מנהג כזה. ואף לגבי אישה לא מצאתי. אמנם נכון שיש מנהג לקדש אישה על-ידי טבעת (שו"ע, אה"ע כז א הגה), אבל לא מוזכר שהיא צריכה לענדה כל הזמן.

רק ב'ספר החינוך' כתב: "כדי שתתן אל לבה לעולם, שהיא קנויה לאותו האיש... ותתן לו יקר והוד לעולם... ובכן יהיה שבתם וקמתם בשלום לעולם... נהגו ישראל לקדש בטבעת להיות בידה תמיד למזכרת" (תקנב). ואה"ח 1234567

תכו. קריאת הכתובה בעברית

שאלה: למה נהוג אצלנו לקרוא את תרגום הכתובה לעברית? ואם כבר, למה לא לכתוב את הכתובה עצמה בעברית?

תשובה: א. ודאי שמעיקר הדין, הכתובה יכולה להיות בעברית. ואפילו נמצא נוסח עברי, באוצר השטרות של גולאק, אוצר על יד ט', אבל קשה לרעת אם מקורה משלומי אמוני ישראל או מכתות שמחוץ ליהדות, שלמשל ידוע שהקראים התנגדו לשימוש בשפה הארמית. מכל מקום אין למסמך זה שום תוקף בהכרעה הלכתית. ב. אבל יש בעיה קשה של תרגום לעברית, שיהיה מדויק בתכלית הדקדוק, ולא יפגע במטבעות לשון שטבעו חכמים, מה שעלול לפסול את הכתובה. וכבר הסביר בספר 'גט פשוט' שזאת הסיבה שהחזקנו בנוסח הארמי שהיה נהוג בזמן התנאים והאמוראים, אפילו במקומות וזמנים שלא דיברו ארמית (אה"ע קכו ס"ק י). וכל מילה של הכתובה מדויקת בחכמה עצומה, כפי שביאר הרשב"ץ (תשב"ץ ג שא). ואף בזמן בית-שני בארץ-ישראל, השתמשו בשטרות בארמית, ולא שינו. וגם הרמב"ם שבזמנו לא דיברו ארמית, ולשונו הטהור כולו עברית, אף הוא החזיק את הנוסח הארמי של הכתובה (הלכות יבום פ"ד). ואין כאן מקום להאריך, אחרי שהרבנות הראשית כבר הביעה את דעתה השלילית בנידון. וכל הדברים הנ"ל מבוארים באריכות בשו"ת 'קול מבשר' (ב כד) לרב משולם ראטה.

ג. אמנם לגבי קריאת הכתובה, העניין שונה. אם נאמר שמטרת הקריאה היא שהחתן יידע על מה הוא חותם וגם העדים, אדרבה, עדיף שתהיה בעברית. מכל מקום למנהגנו בלביא שהחתן חותם ומקבל קניין לפני עריכת הקידושין, והכתובה נקראת כשהיא כבר חתומה, ודאי שכל זה אינו שייך (שולחן העזר ח ג א).

ד. אבל מנהג זה של קריאת הכתובה הונהג על-ידי רש"י כדי שיהיה הפסק בין ברכת הארוסין וברכת הנישואין (תוס' פסחים קב ב

והאישה אחורה, והדלת נעולה בין מקומו של האיש לבין מקומה של האישה, הדבר יהיה פשוט להתיר. והוכחה לכך מה שכתב ה'משנה ברורה': "הישן בחדרו יחידי, אף שבבית יש אנשים, צריך ליזהר שלא יהיה נעול רק פתוח לבית. והעולם נוהגין להקל בזה. ונראה לי אף להמחמיר, אם בבית יש שם אישה לבד, ועל ידי זה שיהיה פתוח, יהיה איסור יחוד, לא יפתחנו ולא יגיע לו שום רעותא, כי שומר מצווה לא ידע דבר רע" (שעה"צ סי' רלט ס"ק יז).

הרי לכם שאם איש ואישה גרים באותה דירה, והאיש סוגר בחדרו במפתח – אין איסור יחוד. ושמא תאמר: מה זה מועיל, הרי יש בידו לפתוח את הדלת – אין זה חשוב, כי בדיני ייחוד אנחנו תמיד דנים לפי המצב העכשווי, ולא על-פי מה שיכול להיות, אחרת אין לדבר סוף (וכן פסק הג"ר יוסף חיים זוננפלד בשלמת חיים א, סי' נו).

סיכום: אין איסור ייחוד בכבישים מסביב לקשת ביום, ובליילה – בשעות שיש שם נסיעות סדירות אף שהן נדירות, אין גס-כן איסור ייחוד. בליילה יש להדליק אור ברכב. ואין להשתמש בהיתר זה אלא לצורך. ואם מדובר ברכב המחולק לשני חלקים, זאת הדרך המעולה כדי למנוע ייחוד.

תל. ייחוד דרך המקלטים

שאלה: מאחר ואצלנו אפשר לעבור מדירה לדירה באותו בית דרך המקלטים הפנימיים שהם מחוברים, האם יש איסור ייחוד [כששוהה איש בדירה אחת ואישה בדירה אחרת], והאם חייבים לנעול את דלתות המקלטים או לא?

תשובה: 1. כתב ה'חזון איש' לגבי שני חדרים שיש לכל אחד יציאה נפרדת החוצה ויש דלת ביניהם [אפילו אינה נעולה], אין הם נחשבים כדירה אחת, ואין איסור ייחוד אם איש שוהה במקום אחד ואישה במקום שני (חזו"א, קידושין סי' מה ס"ק א, מובא בספר דבר הלכה הלכות איסור ייחוד סי' יא סע"ה).

2. וכן הוא בענייננו, שאין איסור ייחוד. ואף-על-פי שבשני חדרים סמוכים, מסתבר שיש צורך שהדלת תהיה סגורה ולא דווקא נעולה – בנידוננו נראה שכיוון שהמעבר מפתח, מסורבל ומסובך ביותר, אין צורך אפילו לנעול את הדלתות.

לסיכום: אין חשש.

תלא. הושטת יד איש לאישה

שאלה: אי"ה אני אתחתן בקרוב. במעמד שמחה כזה, נפגשים עם חברים וקרובים רבים, גברים ונשים. האם כאשר מושטת אלי יד אישה וכן כשמושטת יד גבר אל אישה, דרך כבוד ללוחצה להבעת שלום, האם מותר לתת יד, או לא, ולהשתדל להתנצל? האם יש בזה שמץ איסור, ואם-כן מה הדין "כשמתנגש" הדבר בכבוד הבריות, וחשש להלבנת פנים ולגרימת עלבון?

תשובה: מפני טרדת הזמן, אשיב בקיצור.

1. לשיטת הרמב"ם, קרבה אל אישה אסורה לו, הוא מן התורה (הלכות איסורי ביאה כא א), ולרמב"ן הוא מדרבנן (ספר המצוות ל"ח שג), ודעת הפוסקים נוטה לסברת הרמב"ם (ש"ך, יו"ד סי' קנז ס"ק י. נתיבות

ובספר 'שולחן העזר' (סי' ז' סע' ד אות א) כתב: "מנהג העולם שלא לכבד שושבינות לאיש שנשא זיווג שני או לזוג בלי בנים. וכל דברים אלו אין להם מקור ולא מצאתים בשום ספר וכנראה מפי נשים זקנות נובע המנהג, ומאן דקפיד קפיד [ומי שמקפיד, מקפיד] אולם שמעתי בשם צדיקים, אף על פי שאין שום מקור לדבר, הנח לישראל שנוהגין כן". והרה"ג יצחק וייס כתב שכל זה הוא רק לסימן טוב כמו שעושים כמה עניינים בחתונה לסימן טוב. ומביא שם שהאדמו"ר מסאטמר מחמיר לשואלים אותו, אבל למי שאינו שואל אותו, אינו מוחה, ואף מסדר להם קידושין (מנחת יצחק ח"ה סי' פ).

סיכום: עדיף שהשושבינים יהיו זוג, בזיווג ראשון, אבל אם ההורה רוצה ללוות את בנו או בתו, ואחרת ייגרם לו צער, יש להתיר. ואם השושבינים יהיו אב ובתו או אם ובנה, גם טוב הדבר (חותם הקודש סי' י. ועיין עוד המאור ררא).

תבט. ייחוד בכבישים לקשת

שאלה: האם יש איסור ייחוד בנסיעות בכלי רכב בכבישים הקרובים לקשת, שיש בהם רק מעט מאוד עוברים ושבים, והאם יש הבדל בין יום ולילה?

תשובה: 1. באופן כללי, יש איסור ייחוד מן התורה כשיש איש ואישה לבד. כשיש יותר מאיש אחד או יותר מאישה אחת, יש אופנים שהדבר מותר ויש אופנים שהוא אסור מדרבנן, והדבר נתבאר בפוסקים.

2. אמנם כתבו הפוסקים, שאין איסור ייחוד במכונית שנוסעת על כביש שבו שכחים כלי רכב (עזר מקודש אה"ע, סי' כב ס"ק ה. פתחי תשובה שם ס"ק ט. שערים מצויינים בהלכה ד, סי' קנב ס"ק ג. שו"ת ציץ אליעזר ו, סי' מ סע' ח עמ' ריב מובא באוצה"פ כב, ס"ק כה אות טו. שהתיר יו"ט סי' ז, עמ' נ. משנה הלכות ג, סי' מח. חוברת ייחוד לר"ל טרופר, עמ' כט).

3. וכביש ששכחים בו כלי רכב אין הכוונה לכביש שיש שם תנועה סואנת, אלא שיש כלי רכב שנוסעים לפי הסדר הרגיל של המציאות. וכביש שלא שכחים בו כלי רכב, פירושו של דבר שאין כלי רכב עוברים שם לפי הסדר הרגיל, אלא מפני סיבות לא צפויות. אבל כאמור, כביש שעוברים בו באופן סביר כלי רכב צבאיים או אזרחיים, נקרא כביש ששכחים בו כלי רכב. ואין זה משנה אם עובר כלי רכב כל רבע שעה, חצי שעה, או יותר (עפ"י הגרא"ד אורבך אב"ד טבריה).

4. וכבר כתבו הפוסקים שכלי רכב נקרא פתח פתוח לרשות הרבים, כיוון שרואים דרך החלונות, והוא אפילו עדיף מהיתר של פתח פתוח לרשות הרבים, כי שם השמירה היא מחשש שמא פתאום ייכנס מישהו, אבל פה רואים ממש.

5. ולכן אם נוסעים בליילה, יש צורך להשאיר אור דולק ברכב כדי שיהיה אפשר לראות לתוכו.

6. ברור הוא שהסדר האידאלי של החיים הוא שלא להיזקק להיתר הזה, אך כיוון שאין הדבר מתאפשר תמיד מצד תנאי חיינו, מי שצריך לנסוע כנ"ל רשאי להיזקק להיתר זה.

7. ויש אפשרות להוסיף היתר גדול יותר, אם נוסעים ברכב עם שני חלקים נפרדים כגון טנדר. אם למשל האיש יושב קדימה